

LBRIS

We know
books

bell hooks

TOTUL DESPRE IUBIRE

Noi viziuni

Traducere din limba engleză
de Laura Sandu

magga
BOOKS

Cuvânt-Înainte	9
Prefață	13
Introducere, Har: atingerea iubirii	15
Unu, Claritate: oferă cuvinte iubirii	31
Doi, Dreptate: lecții de iubire din copilărie	45
Trei, Onestitate: fii sincer(ă) în iubire	59
Patru, Promisiune: fie ca iubirea să existe în mine	77
Cinci, Spiritualitate: iubire divină	93
Șase, Valori: a trăi conform unei etici a iubirii	107
Șapte, Lăcomie: pur și simplu iubire	123
Opt, Comunitate: comuniune iubitoare	145
Nouă, Reciprocitate: inima iubirii	161
Zece, Idilă: dulce iubire	181
Unsprezece, Pierdere: a iubi dincolo de viață și de moarte	201
Doisprezece, Vindecare: iubire eliberatoare	217
Treisprezece, Destin: când îngerii vorbesc despre iubire	231

Pe peretele din bucătăria mea stau patru fotografii cu o lucrare de artă graffiti pe care am văzut-o pentru prima oară pe zidurile unei clădiri în construcție, cu ani în urmă, în drumul meu către universitatea Yale, unde predam. Declarația „Căutarea iubirii continuă chiar și în ciuda celor mai mari obstacole” era pictată în culori vii. La vremea aceea, de curând separată de un partener cu care fusesem timp de cincisprezece ani, eram deseori copleșită de o mâhnire atât de profundă, încât simțeam că un ocean imens de durere îmi ia cu el inima și sufletul. Copleșită de senzația de a fi trasă sub apă, de senzația că mă înec, eram în continuu în căutarea unor ancore care să mă țină la suprafață și să mă aducă înapoi, în siguranță, la mal. Declarația de pe zidurile clădirii în construcție și desenul copilăresc care înfățișa niște animale neidentificabile mă binedispuneau mereu. Ori de câte ori treceam pe lângă locul acesta, afirmarea posibilității iubirii expusă pe zid îmi dădea speranță.

Semnate cu prenumele unui artist local, aceste lucrări îi vorbeau inimii mele. Citindu-le, eram convinsă că artistul trece printr-o criză existențială, confruntându-se deja cu pierderea, sau cu posibilitatea ei. Mă angajam în

LBDIS

We know

gând cu el în discuții despre sensurile iubirii. Îi spuneam cum graffitiul său jucăuș mă ancorează și mă ajută să-mi recapăt credința în iubire. Îi vorbeam despre felul în care această declarație, împreună cu promisiunea unei iubiri care așteaptă să fie găsită, o iubire la care puteam încă spera, mă scoate din hăul în care căzusem. Măhnirea mea avea forma unei tristeți grele, disperate, provocate de despărțirea de cineva care-mi fusese alături mulți ani, dar, și mai important, o disperare înrădăcinată în teama că iubirea nu există, că nu poate fi găsită. Și chiar dacă ar fi mișunat ea pe undeva, cel mai probabil eu n-aveam s-o cunosc în timpul vieții mele. Devenise foarte dificil pentru mine să continui să cred în promisiunea iubirii, când oriunde mă uitam, vraja puterii sau teroarea fricii umbreau dorința de a iubi.

Într-o zi, în drumul meu spre muncă, nerăbdătoare să am parte de meditația zilnică asupra iubirii pe care mi-o prilejuia vederea graffitiului, am constatat cu stupeoare că firma de construcții acoperise imaginea cu o vopsea albă atât de orbitor de strălucitoare încât de sub ea se zăreau urmele stinse ale lucrării inițiale. Supărată că ceea ce devenise un ritual al afirmării harului iubirii nu mai avea să mă întâmpine de-aici înainte, le-am vorbit tuturor despre dezamăgirea mea. Cineva a spus că se zvonește că acel graffiti fusese șters pentru că mesajul făcea referire la persoanele care trăiesc cu HIV și pentru că artistul este gay. Foarte probabil. La fel de bine s-ar putea ca bărbații care au vopsit zidul să se fi simțit amenințați de confesiunea publică a dorinței de iubire – un dor atât de intens încât nu putea fi doar exprimat, ci trebuia urmărit în mod activ.

După multe căutări, am găsit artistul și am discutat cu el față în față despre sensul iubirii. Am vorbit despre felul cum arta publică poate fi un vehicul pentru

împărtășirea unor gânduri însuflețitoare. Și ne-am exprimat amândoi mâhnirea și iritarea că firma de construcții acoperise cu atâta cruzime mesajul acela atât de puternic despre iubire. Pentru a-mi aduce mereu aminte de zidurile clădirii în construcție, el mi-a dăruit fotografii cu graffitiul. De atunci, oriunde am locuit, am așezat imaginile deasupra chiuvetei din bucătărie. În fiecare zi când beau apă sau când iau un vas din dulap, mă regăsesc în fața acestui memento că după iubire tânjim mereu – că o căutăm – chiar și atunci când ne lipsește speranța că ea poate fi cu adevărat găsită.

Nu există prea multe discuții publice despre iubire în prezent, în cultura noastră. În cel mai bun caz, cultura populară este unul dintre domeniile unde se vorbește despre dorul nostru de iubire. Filmele, muzica, revistele și cărțile sunt locurile spre care ne îndreptăm pentru a găsi expresiile dorului nostru de iubire. Cu toate astea, discursul nu este cel însuflețitor al anilor șaiszeci și șaptezeci, care ne încuraja să credem că „doar de iubire avem nevoie”. Astăzi mesajele cele mai populare sunt cele care declară lipsa de sens a iubirii, irelevanța ei. Un exemplu strălucit al acestei cotituri culturale a fost popularitatea teribilă a cântecului Tinei Turner, al cărui titlu îndrăzneț declara: „What’s love got to do with it” (Ce-are a face iubirea cu asta). Am rămas tristă și consternată după ce am intervievat o binecunoscută rapperiță, mai tânără cu cel puțin douăzeci de ani decât mine și care, atunci când am întrebat-o despre iubire, a răspuns cu un sarcasm mușcător: „Iubirea, ce-o fi aia – n-am avut nicio dată parte de iubire în viața mea.”

Cultura tinerilor din prezent e cinică în legătură cu iubirea. Iar acest cinism provine din sentimentul lor omniprezent că iubirea nu poate fi găsită. Exprimând

această îngrijorare în *When All You've Ever Wanted Isn't Enough*, Harold Kushner scrie: „Mă tem că cei din generația tânără pe care îi creștem se vor maturiza în teama de iubire, că le va fi frică să se dăruiască complet unei alte persoane, pentru că vor fi văzut ce mult doare asumarea riscului de a iubi, atunci când lucrurile nu ies bine. Mă tem că vor crește căutând intimitatea fără riscuri, plăcerea, fără investiție emoțională semnificativă. Vor fi atât de înfricoșați de durerea dezamăgirii, încât vor rata posibilitățile iubirii și bucuriei.” Tinerii sunt cinici în legătură cu iubirea. În cele din urmă, cinismul este marea mască a unei inimi dezamăgite și trădate.

Când călătoresc prin țară și țin prelegeri pentru combaterea rasismului și sexismului, audiențele, și în special tinerii, se neliștesc atunci când le vorbesc despre locul iubirii în orice mișcare pentru justiție socială. Într-adevăr, toate marile mișcări pentru justiție socială din societatea noastră au pus un accent puternic pe etica iubirii. Cu toate astea, tinerii din audiență rămân mefienți când trebuie să îmbrățișeze ideea iubirii ca forță transformatoare. Pentru ei, iubirea este pentru cei naivi, cei slabi, cei romantici fără speranță. Atitudinea le este oglindită de adulții spre care se întorc în așteptarea clarificărilor. Ca purtătoare de cuvânt a unor generații deziluzionate, Elizabeth Wurtzel spune în cartea sa, *Bitch: In Praise of Difficult Women*: „Niciuna dintre noi nu devine mai bună la iubit. Ne speriem tot mai tare de iubire. De la început nu ni s-au transmis abilități corespunzătoare și alegerile pe care le facem tind doar să confirme senzația că totul este lipsit de speranță și de sens.” În cuvintele sale răsună tot ce aud și de la generațiile mai vechi, în privința iubirii.

Când am discutat despre iubire cu cei din generația mea, am descoperit că subiectul acesta îi agita sau îi

speria pe toți, mai ales când vorbeam despre a nu te simți suficient de iubit. În câteva rânduri, în timp ce discutam cu prietenii mei despre iubire, mi s-a spus că ar trebui să iau în considerare posibilitatea de a face terapie. Am înțeles că unii dintre prietenii mei se săturaseră pur și simplu să aduc în discuție subiectul iubirii și credeau că dacă fac terapie, o să-i las în pace. Dar cei mai mulți erau doar speriați de ce avea să rezulte din orice explorare a sensului iubirii în viațile noastre.

Cu toate acestea, ori de câte ori o femeie de peste patruzeci de ani aduce în discuție subiectul iubirii, implicația rămâne, ancorată cum este în gândirea sexistă, aceea că e „disperată“ după un bărbat. Nimeni nu se gândește vreodată că poate este pur și simplu în mod pasional și intelectual interesată de acest subiect. Nimeni nu se gândește vreodată că poate această femeie este angajată într-un demers filosofic prin care urmărește să înțeleagă sensul metafizic al iubirii în viața de zi cu zi. Nu, ea nu poate fi decât pe drumul către „atracția fatală“.

Dezamăgirea și un sentiment omniprezent al deznădejdiei m-au determinat să încep să mă gândesc mai profund la sensul iubirii în cultura noastră. Dorul meu de iubire nu m-a făcut să-mi pierd simțul rațiunii sau perspectiva; mi-a dat un impuls să mă gândesc mai mult, să vorbesc despre iubire și să studiez scrierile populare și mai serioase care abordează acest subiect. Trecând în revistă cărțile de nonficțiune pe tema iubirii, am rămas surprinsă când am descoperit că marea majoritate a cărților „respectabile“, cele folosite ca lucrări de referință, dar chiar și cele populare precum cărțile de autoperfecționare, au fost scrise de bărbați. Toată viața mă gândisem la iubire ca la un subiect pe care femeile îl contemplă cu mai mare intensitate și vigoare decât oricine altcineva de pe această planetă. Încă mai cred asta,

cu toate că gândirea vizionară a femeilor despre acest subiect rămâne încă de luat la fel de în serios precum gândurile și scrierile bărbaților. Bărbații fac teorii despre iubire, dar femeile sunt mai des practicienele iubirii. Cei mai mulți bărbați simt că primesc iubire și de aceea știu cum este să fii iubit; noi, femeile, simțim deseori că ne aflăm într-o stare constantă de dorință, ne dorim iubire, dar nu o primim.

În studiul introductiv semnat de filozoful Jacob Needleman, *A Little Book About Love*, practic toate poveștile de iubire majore pe care le comentează sunt scrise de bărbați. Lista lui de referințe semnificative nu include deloc cărți scrise de femei. Pe parcursul pregătirii mele pentru obținerea unui doctorat în literatură, îmi amintesc de numai o singură poetă ținută la rangul de mare preoteasă a iubirii – Elizabeth Barrett Browning. Era considerată oricum o poetă minoră. Cu toate astea, chiar și studenții cu cele mai puține afinități literare știau primul vers al celui mai cunoscut sonet al său: „Cum te iubesc? Să-ncerc o-nșiruire.” Era în vremuri prefeministe. Odată cu mișcarea feministă contemporană, poeta greacă Sappho a fost unsă drept o altă zeiță a iubirii.

Pe-atunci însă, în toate cursurile de scriere creatoare, poezii dedicați poeziei de iubire erau întotdeauna bărbați. Într-adevăr, partenerul pe care l-am părăsit după mulți ani, mi-a făcut curte cu un poem de iubire. Fusesse mereu indisponibil emoțional și deloc interesat de iubire, nici ca subiect de discuție, nici ca practică a vieții de zi cu zi, dar era absolut convins că are ceva semnificativ de spus despre acest subiect. Eu, pe de altă parte, aveam impresia că toate încercările mele din viața adultă de a scrie poeme de iubire erau siropoase și jalnice. Cuvintele mă trădau când încercam să scriu despre iubire. Gândurile mele păreau sentimentale, naive și

superficiale. În copilărie, când scrisesem poezii, o făcusem aceeași încredere în mine pe care aveam s-o văd mai târziu, în viața mea adultă, doar la bărbații scriitori. Când începusem să scriu poezie în copilărie, credeam că iubirea e singura temă, cel mai important sentiment. Într-adevăr, primul poem pe care l-am publicat, la doisprezece ani, se numea „o privire asupra iubirii”. Undeva pe drum, în acea tranziție de la fată la femeie, mi-a intrat în cap ideea că femeile chiar nu au nimic serios de spus pe lume despre iubire.

Moartea a devenit tema mea predilectă. Nimeni dintre cei din preajma mea, nici dintre profesori, nici dintre studenți, nu se îndoia de abilitatea unei femei de a fi serioasă în legătură cu gânditul și scrisul despre moarte. Toate poemele din prima mea carte erau pe tema morții și a muritului. Chiar și așa, poemul din deschidere, numit „The Woman's mourning song” (Cântecul de jale al femeii), era despre pierderea cuiva iubit și despre refuzul de a lăsa moartea să distrugă amintirea. Contemplarea morții a fost mereu un subiect care m-a adus înapoi la iubire. În mod semnificativ, am început să mă gândesc mai mult la sensul iubirii când am fost martoră la moartea multor prieteni, tovarăși și cunoștințe, dintre care mulți au murit tineri și pe neașteptate. Când mă apropiam de vârsta de patruzeci de ani și mă confruntam cu spaimele legate de cancer, care au devenit atât de comune în viețile femeilor, încât sunt practic de rutină, gândul meu principal, în timp ce așteptam rezultatele analizelor, era că nu sunt pregătită să mor pentru că n-am găsit încă iubirea pe care inima mea a căutat-o.

La puțin timp după ce această criză a luat sfârșit, am suferit de o boală gravă care mi-a pus viața în pericol. Confruntându-mă cu posibilitatea de a muri, am devenit obsedată de sensul iubirii în viața mea și în cultura

contemporană. Munca mea în calitate de critic cultural mi-a oferit constant oportunitatea de a privi îndeaproape tot ce ne spun despre iubire mass-media, și în special filmele și revistele. În cea mai mare parte ele ne spun că toată lumea își dorește iubire, dar că rămânem total confuzi în ce privește practica iubirii în viața de zi cu zi. În cultura populară iubirea ține întotdeauna de tărâmul fanteziei. Poate de aceea bărbații sunt cei care au teoretizat cel mai mult pe tema iubirii. Fantezia a fost în primul rând domeniul lor, atât în sfera producției culturale, cât și în viața de zi cu zi. Fanteziile bărbaților sunt văzute drept ceva care poate crea realitate, în vreme ce fanteziile femeilor sunt considerate escapism pur. De aceea, romanul de dragoste rămâne singurul domeniu în care femeile vorbesc despre iubire cu un oarecare grad de autoritate. Totuși, când bărbații își apropiază genul romanului de dragoste, lucrările lor sunt cu mult mai recompensate decât scrierile femeilor. O carte precum *The Bridges of Madison County* este exemplul suprem. Dacă o femeie ar fi fost autoarea acestei povești de iubire superficiale și sentimentale (care a avut, totuși, momentele sale bune) e puțin probabil să fi ajuns vreodată un succes în mainstream, care să treacă dincolo de granițele genului.

Desigur, consumatoarele de cărți despre iubire sunt în primul rând femei. Sexismul bărbaților nu explică totuși, de unul singur, lipsa unui număr mai mare de cărți despre iubire semnate de femei. Se pare că femeile sunt în același timp dispuse și nerăbdătoare să audă ce au de spus bărbații despre iubire. Gândirea sexistă a femeilor poate determina o femeie să creadă că știe deja ce are o alta de spus. O asemenea cititoare poate simți că are mai multe de câștigat dacă citește ce au de spus bărbații.

Mai demult, citeam cărți despre iubire și nu mă gândeam vreodată la genul persoanelor care le scriseseră.

Nerăbdătoare să înțeleg ce vrem să spunem când vorbim despre iubire, nu luam cu adevărat în considerare măsura în care genul formează perspectiva persoanei care scrie. Abia când am început să mă gândesc serios la subiectul iubirii și să scriu despre el m-am întrebat dacă femeile și bărbații scriu în moduri diferite despre asta.

Pe când treceam în revistă bibliografia despre iubire, am observat că puține scriitoare și puțini scriitori vorbesc despre impactul patriarhatului, despre felul în care dominația bărbaților asupra femeilor și copiilor stă în calea iubirii. Cartea lui John Bradshaw, *Creating Love: the Next Great Stage of Growth* este una dintre cărțile mele preferate pe acest subiect. El încearcă în mod curajos să stabilească legătura dintre dominația bărbaților (instituționalizarea patriarhatului) și lipsa de iubire din familii. Faimos pentru o muncă ce atrage atenția asupra „copilului interior“, Bradshaw crede că eradicarea patriarhatului reprezintă un pas în direcția iubirii. Totuși, lucrarea lui despre iubire nu a primit niciodată atenție și recunoaștere continue. Nu a primit acel de gen atenție care li se acordă lucrărilor semnate de bărbați care scriu despre iubire afirmând roluri de gen definite în mod sexist.

Schimbări profunde în felul în care gândim și ne purtăm vor avea loc dacă va fi să creăm o cultură iubitoare. Bărbații care scriu despre iubire mărturisesc întotdeauna că au primit iubire. Vorbesc din această poziție; ea conferă autoritate spuselor lor. De cele mai multe ori, noi, femeile, vorbim dintr-o poziție a lipsei, din care nu am primit iubirea după care tânjim.

O femeie care vorbește despre iubire e încă suspectă. Probabil că acest lucru se întâmplă pentru că tot ce au de spus aceste femei luminate despre iubire va sta în directă opoziție cu și va constitui o provocare la adresa viziunilor pe care ni le-au oferit bărbații. Eu mă bucur

de ceea ce au de spus bărbații despre iubire. Îi prețuiesc pe Rumi și pe Rilke ai mei, bărbați poeți ale căror cuvinte fac inimile să tresalte. Bărbații scriu deseori despre iubire prin fantezie, prin ceea ce-și imaginează ei că e posibil, mai degrabă decât prin ce cunosc în mod concret. Știm acum că Rilke nu a scris așa cum trăia, că atâtea cuvinte de iubire pe care ni le-au oferit marii bărbați ne trădează când stăm față în față cu realitatea. Și chiar dacă scrierile lui John Grey mă tulbură și mă înfurie, mărturisesc că am citit și am recitat *Bărbații sunt de pe Marte, femeile sunt de pe Venus*. Dar, asemenea multor femei și bărbați, vreau să cunosc sensul iubirii dincolo de tărâmul fanteziei – dincolo de ceea ce ne imaginăm că se poate întâmpla. Vreau să cunosc adevărurile iubirii așa cum le trăim.

Aproape toate scrierile de autoperfecționare recente și populare scrise de bărbați despre iubire, de la lucrări precum *Bărbații sunt de pe Marte, femeile sunt de pe Venus* și până la *Love and Awakening* semnată de John Welwood, se folosesc de perspective feministe asupra rolurilor de gen. În cele din urmă, însă, autorii rămân legați de sisteme de credință, un lucru care sugerează că există diferențe inerente între femei și bărbați. În realitate, toate dovezile concrete indică faptul că în vreme ce perspectivele bărbaților și femeilor deseori diferă, aceste diferențe reprezintă caracteristici învățate, nu trăsături innăscute sau „naturale“. Dacă ideea că bărbații și femeile sunt în mod fundamental opuși și locuiesc în universuri emoționale total diferite ar fi adevărată, bărbații n-ar deveni niciodată autoritățile supreme în materie de iubire. Date fiind stereotipurile de gen care le atribuie femeilor rolul sentimental și emoțional, iar bărbaților pe cel al rațiunii și non-emoționalului, „bărbații adevărați“ ar trebui să se sustragă de la orice discuție despre iubire.